

צלם

מאת אבנר שץ

מתוך: אוטוטו, אוסף סיפורים בעריכת אסף גברון

אבנר שץ ... צלם

— שהכל יהיה טיפ טופ, אה? זה פעם בחיים, אז שלא יהיה פשלות, אה?
— חלאס בָּבֶר, אל תלחיץ. הוא כל יום יש לו זוג.
— סתכל, אמר הצלם. — יש שתי מצלמות. נגיד שיש תקלה באחת, תמיד יש את השנייה, על כל מקרה. אבל אין מה לדאוג. תאמין לי, כבר שנים לא היה לי תקלה.

הכלה התכופפה פתאום, לסדר את שולי שמלתה. ליד נעל העקב הלבנה התגולל גביע ריק של 'דני'. הצלם מיקד את העדשה בעקב ובגביע הפלסטיק הצהוב שלידו, ולחץ.
בבר נדרך, וגם הכלה.
— אה, עוד לא התכוננו, אמרה. — דוד... והיא מרפקה את בעלה לעתיד. הוא היה טרוד בהגנה על תסרוקתו מפני מתקפות משבי הרוח.
— אל תדאגו, זה רק הכנה, אמר הצלם.
— טוב, תמהרו קצת, אמר בבר. עוד מעט תהיה השקיעה. איפה ת'רוצה אותם?
תמיד היה איזה בבר: אח צעיר, אח בוגר, דודן, מלווה, מדריך, פסיכיאטר היסטרי.
— אוקיי. תעמדו קודם כל ליד החרך ההוא בחומה.
כשראה שלא הבינו, הוסיף: השקע הזה, שם.
— יש פה רק אבנים, אמר דוד. אולי היינו צריכים על יד המלון...
— די, החלטנו שבחומה, עם התותח והכל, כמו של אורנה ואבי. כבר אי-אפשר לשנות, אמרה דָּבִי בשקט ובכעס כבוש לדוד.
— טוב, אל תילחצי.
הצלם ראה את ראשיהם, גחונים מעט, וכדור השמש, קטן יותר, מאחוריהם. במסגרת התמונה הותיר רק את החלק העליון של קרקפתם, ומעליהם שמים גבוהים ומתכהים וענן קלוש, סרטני.
— בסדר. עכשיו חיבוק.
הם צייתו. הוא צילם.
— תסתכלי עליו.
היא הרימה ראש במחווה הערצה פאתטית.
— יופי. עכשיו נשיקה.
שניהם הצטחקו, נבוכים קצת, וצייתו.
— רגע. אל תזוזו! הוא שינה מעט את זווית הצילום.

— הוא תופס עכשיו את השמש בדיוק איפה שהשפתיים, הסביר להם בבר. יוצא כאלה קרניים, זה משהו גדול.

הצלם התמקד בזווית המשתפעת של חרץ־הירי העתיק והתלכדותה עם קו האופק. העורף וחלק מן הגב העטוי משי לבן מלאכותי נדחקו אל פינת התמונה, עגוליים וחיוורים מול הקווים הכהים הישרים המשתברים בזוויות קהות.

— עכשיו תסתובבי עם הגב אליו. כן. תישעני. תחבק אותה. תסתכלו לכיוון הים. מבט עורג, צל חיוך התפשט על פניה. הוא נראה קצת עצי, הפצעון על לחיו הימנית בלט למרות האור הדועך. הצלם ראה בחריר את פלג גופם התחתון, המתנודד קצת באי־נוחות.

— בסדר. עכשיו בואו נרד קצת לשם, איפה שהצמחייה. בבר זירז אותם. שלא ייגמר השקיעה, אמר. יש רק שקיעה אחת ביום, ואתם מתחתנים רק היום. אז יאללה. הוא זמזם: אוהב אותך, רונה. את הקליפ צילמו ממש פה קרוב.

ההינומה התנופפה ברוח ודבי שלחה יד להחזירה למקומה. הם הגיעו לדקל שניצב בלב ערוגת פרחים דלילה. הצלם הורה להם היכן לעמוד, הביט מבעד למצלמה וצילם את הדקל.

— עכשיו, נראה אותך מרים אותה, מחזיק אותה על הידיים. — כמו בסרטים, אמר בבר, שנכנסים אחרי החתונה לבית. יאללה דוד.

דוד גיחך, התכופף, הניח את ידו למטה מאחוריה וחיבק את גווה בידו השנייה. הוא הניף אותה, משקיע מאמץ גדול מן הדרוש. עיניו נלטשו. דבי נשכה את שפתה התחתונה בחשש קל. השמלה התנופפה, דוד מעד קצת, היא אמרה בשקט תיזהר, אבל הוא לא הרשה לעצמו ליפול, לא עם החליפה הכהה, לא עם נערתו בשמלת כלולותיה, לא כשהצלם מצלם ובבר מפטפט:

— צֵלֶם, צֵלֶם, לפני שיקבל קִלָּה. הצלם קלט את רגליה, מתנודדות בחוסר ישע, וכמה צינורות פלסטיק שחורים של מערכת ההשקיה.

— בסדר, תוריד. עכשיו נעשה כמה קלז־אפים.

הוא התקרב, החליף מצלמה, מיקד את העדשה בנחיריים הפעורים, הגדולים, של דוד, וצילם. אחר כך קרב את המצלמה לרקותיה עטורות הפלומה של דבי, כלל את האוזן, וצילם. קשר העניבה. זווית הפה מחייכת, ליפסטיק מרוח על השן. הוא

עשה הכל בקור רוח, כפי שעשה את עבודתו תמיד, מרוכז, בטוח בעצמו. הוא דחק את הספקות שניקרו בו והמשיך לצלם סדרה של הסנטרים שלהם מזוויות שונות. הערב הלך והחשיך. צבעי האפרסק של השמים החלו הופכים שזיפיים, וכלפי מעלה השתרע מרחב אוכמני עמוק, מתעמק. הצלם תהה אם לא צריך היה, בכל זאת, לטעון את המצלמות בפילם הצבעוני, כמו בסדרת צילומי הפירות שעשה. בבר טפח על שכמו. גמרנו? אפשר להתחיל לחזור לאוטו? שאל. הוא דמיין לעצמו את בבר – נמוך אבל מוצק, קפיצי למראה, עצבני, תזזיתי – כשיראה את התמונות. האם יכה בו, בלי לחשוב, בפנים. האם ידחוף אותו לפינה, יפיל אותו ויבעט בו. ואולי יעצור בעצמו, אולי רק יסנן משהו בנוסח – אתה בן-אדם מת, אתה גמרת, ויילך לארגן איזו התנקשות. אולי סתם יקלל. נזיין אותך, יא מניאק. אתה יכול ללכת ללשכת אבטלה. אולי יאיים שישרוף את הסטודיו. אולי יבצע. אבל הצלם עוד לא היה בטוח שלא יסתתר מאחורי תירוץ פחדני: הסרט ניזוק, התמונות הושחתו, היתה תקלה טכנית... טענה שתסיר מעליו את האשמה האיומה באמת של ביצוע הפשע במזיד. אבל התחמקות כזו תוציא כמובן את העוקץ מהעניין כולו. הוא צריך – הוא חייב – להראות להם את התמונות. הוא חשב על דבי ודוד, יושבים אצלו בסטודיו. הם לא יבינו. הם יחשבו שהוא צוחק, אולי. הם יראו נעל עקב וגביע פלסטיק, לכלוך בין אבני החומה, ים כהה כיון, חצי עורף, תקריבים של חלקי פנים, פרצופים וראשים ערופים, גפיים גדומות. והכל בשחור לבן. דבי תבכה. דוד יחוויר, יגיד מה זה, מה זה, איפה התמונות, דבי תתייפח חזק יותר, תגיד מה אתה עושה לנו, איפה התמונות, מה עשית לנו, מה אני יראה עכשיו לחברות שלי, ודוד יטרוק בזעם את האלבום האדום המצועצע ויצעק, נו, תגיד כבר משהו, תגיד מה הולך פה, מה זה צריך להיות, אם זה בדיחה כדאי לך שתגמור איתה עכשיו ומהר. והוא ישתוק, פני פוקר, ישתוק בהכנעה, יקשיב בלי להגיב, יספוג את הזעם והעלבון, בלי להסביר להם כמה כואב גם לו, בעיקר על דבי, עגומה וכהת עיניים, עם שיניה הבולטות בחן, בלי לנסות לנחם אותם, הרי יש לכם את הווידאו, אז זה לא כל-כך נורא, הוא לא יסביר להם את הכורח המוחלט שאילץ אותו לעשות מה שעשה. הוא לא יוכל אפילו להתחיל לבאר להם מדוע לא יכול היה לנהוג אחרת, לשכנע אותם שהנזק שהיה נגרם אלמלא עשה מה שעשה היה גרוע לאין ערוך – במובנים מסוימים – מן הפגיעה (הקשה, בלי ספק) שנפגעו הם מכך שתמונת החתונה, התמונה שצריכה היתה להיות, מוגדלת וצבעונית להחריד, על קיר הסלון בדירת השניים-יחצי חדרים שלהם, משכנתא לעשרים וחמש שנה – שהתמונה הזאת איננה קיימת.

היעלמותם של רגעי התהילה המזויפים, המתקתקים, השקיעה, חומות עכו הכהות והאדישות המשמשות תפאורה לעוד חליפה ושמלת כלולות, לעוד זוג במצעד היומיומי — הם לא היו יכולים לקלוט זאת. אולי יכולים היו להבין תקלה, תאונה, אסון, שריפה. זאת היתה יכולה להיות טרגדיה מובנת שאותה יכלו לעכל. הזדון המוזר שיוטח בהם לפתע, כל-כך לא צפוי, מדהים, ובעיקר לא מוסבר — זה יהיה קשה מנשוא בעבורם. אבל הוא ידע שחייב יהיה לנהוג כך, אחרת מה הטעם בכל העניין. אם לא יוכל להחדיר אל חיהם את הניחוח של כאב מסתורי, טמיר, מעוות, מבעית, כאב מתנשא, כמעט מיסטי, כאב זר המחלחל מן החלל ואין ממנו מפלט — אין טעם בכל העניין. ועל כן הוא חייב לפתח, להגדיל, ולהושיט אליהם — בשתיקה חסרת פשר, חסרת פשרות — את פרי אמנותו.

בבר נגע שוב בכתפו.

— גמרנו?

— גמרנו.

— אז נזוז. נהיה מאוחר.

הוא הביט בהם כשהתרחקו באטיות אל המכונית המקושטת. דבי הידסה על עקביה, נתמכת בדוד, בבר מביט בהם, כובש את חוסר הסבלנות. היא מעדה על החצץ, כמעט נפלה, ודוד אחז בה במרפקה, תמך בה עד שהתייצבה, והיא חיבקה אותו והשעינה את ראשה לרגע על חזהו. הצלם הרים את המצלמה וצילם, מבלי לחשוב. אחר כך דימה בנפשו שיש לו אמצעי תעופה דמיוני והוא יכול להינשא במהירות מעלה מעלה, קולט בעדשת מצלמתו תמונה רחבה יותר ויותר, תמונת מעוף ציפור, תמונת לוויין משוכללת הרואה הכל מרחוק אבל אינה מאבדת שום פרט.

שאל: "אם תרשה לי להגיב, אז לפני הכל אני באמת חושב שזה מקסים. בעיני בכל אופן זה מקסים. עכשיו, אם תרשו לי לעטות רגע אצטלה של חוקר ספרות, אומר לכם איזו פרשנות עלתה על דעתי כמעט מיד: הקסם של הסיפור הזה, בעיני, הוא בזה שהוא מין תמצות, או קריקטורה, אולי משל, של יחסי אמן-חברה. הצלם הוא האמן; הזוג הצעיר הוא הנושא שלו, כלומר — החיים עצמם. אנשים של יומיום. אבל הוא שקוע באמנות, לא בחיים; מה שחשוב בעיניו אינו מה מה שחשוב בעיניהם. הם מצפים ממנו לדבר-מה, שימלא איזה תפקיד, אבל הוא עושה רק את מה שמחייבת אותו, לדעתו, האמנות. נקודת-המבט שלו, תרתי משמע, שונה. הדברים שבהם הוא מתבונן, שונים. והעימות לכן הוא בלתי-נמנע.

הסיכוי להבנה קלוש מאוד. שני הצדדים נועדו להיפגע קשות. אבל האמן יודע זאת מראש, צופה את הפגיעה לפרטיה. על קצה המזלג, זה מה שאני רואה בסיפור.

זיוה: "זה סיפור אכזרי בעיני. פשוט אכזרי. סיפור של התעללות לא מוסברת באנשים תמימים שלא עשו דבר. פשוט מין סיפור שמרגיז. מיהו בכלל, ה...ה... הצלם הזה, שנדמה לו שאם יש לו כל מיני יומרות אמנותיות אז זה נותן לו זכות לפגוע באנשים, להשתמש בהם, ועוד לעשות את הכל במודע, בשם 'האמנות' שלו! אם הסיפור הזה בא להראות משהו על אמנות, אז הוא מראה את הצד הכי מכוער שלה, הצד הכי מכוער של אמנים. זהו."

שאול: "אבל זיוה, נדמה לי שאת כועסת על האובייקט הלא נכון. הרי אין טעם לכעוס על סיפור. כלומר, זה בסדר גמור שהסיפור מעורר בך רגשות — זה רק אומר שהוא אפקטיבי, שהוא פועל עלייך, אבל עכשיו את צריכה לנסות ולנתח את הכעס שהתעורר בך: האם הוא נובע מן הסיטואציה? מהנימה שנקט המחבר? אולי הזעם שלך על דמות הצלם הזה, בעצם, לזעם של המחבר; ייתכן שזו פרודיה על אותה אמנות אשר עסוקה בעצמה בלבד, ובשם כל מיני עקרונות נעלים יכולה לפגוע באנשים, שהופכים עבודה רק אובייקטים, כמו טבע דומם. כן, אלי, רצית לומר משהו."

אלי: "כן. אני, זאת אומרת, בלי להיכנס ממש לכל מה שאמרת, בכל אופן לפי דעתי, אז נראה לי שיש כאן, אה, איזה פספוס, זאת אומרת, תיכף אני אתייחס גם לזיוה, אבל אני מתכוון שיש כאן בהחלט מצב מעניין, בעיני, אפילו מרגש, וזה צומח מאירוע בנלי כמו צילומי חתונה וקיטש וכל זה, ולתוך זה הוא הצליח להכניס משהו נוסף, כאילו מעבר כזה, מסתורי, אתם יודעים למה אני מתכוון? זה מעניין אבל למה אני מתכוון שיש כאן פספוס, לזה שהוא לא מפתח את זה מספיק, לדעתי בכל אופן, זה נראה שהכל נשאר כזה תלוי באוויר, אתה מבין?"

הדרה: "אני לא חושבת. ההסבר שהוא נותן בגוף הסיפור מספק בהחלט. ואני, בניגוד למה שנאמר כאן קודם, מזדהה דווקא עם דמות הצלם. כי אם יש לאמנות תפקיד, אם יש לה איזו משמעות בכלל, זה רק כאשר היא מצליחה להכאיב, להגיע, לגעת, בחיים ממש — "ברכה: "אויש, איך את יכולה להגיד שהכאבה זה דבר שנותן משמעות? הרי אמנים צריכים להיות לפני כל דבר אחר אנושיים."

הדרה: "להכאיב זה אנושי."

ברכה: "אויש, באמת. את כל-כך עסוקה בתיאוריות שלך ובכל מה שלמדת שאת שוכחת שבסופו של דבר מתעסקים כאן באנשים. גם בסיפורים שלך יש תאוריות ולא אנשים."

הדרה: "זה עדיף על קלישאות מייבבות, כמו אצלך."

שאול: "די, באמת, הרי כבר עברנו את כל זה. הדרה, נדמה לי שהבהרנו כבר שהמטרה של הדיונים שלנו היא לבנות ולא להרוס, ולבקר רק על מנת לבחון ולסייע, לא על מנת לקטול."

הדרה: "נדמה לי שאמרתי שהסיפור של פנחס מבריק."

שאול: "נכון, ובואי נתרכז בסיפור של פנחס."

פנחס: "יש עוד נקודה שצריך להתייחס אליה."

שאול: "כן, פנחס?"

פנחס: "הסיפור הזה לא לגמרי בדוי. למעשה, הוא מבוסס על מקרה שקרה. אני מכיר את הצלם. הוא נסע עכשיו לחו"ל, כנראה שהוא מתחיל להצליח. הוא באמת עשה את מה שסיפרתי."

גאולה: "אני לא מאמינה. זה קרה באמת?"

שאול: "אה, אני חייב לומר שזה לא צריך לשנות את ההתייחסות שלנו לסיפור כסיפור. מה שמשנה אינו מידת הריאליזם אלא כל הדברים האחרים שאנחנו עוסקים בהם כאן; הלכידות של הטקסט כולו כקונסטרוקציה, הפונקציה האמוטיבית של הסיטואציה — בין אם היא בדויה או ריאלית, האינטרפרטציות האפשריות שלה, אילו אלמנטים בה הם מטאפוריים..."

ברכה: "פנחס, אתה רציני? זה קרה באמת?"

הדרה: "מה את כל-כך להוטה פתאום? לפני רגע אמרת שזה סיפור אכזרי."

פנחס: "טוב, עוד לא הצגתי לפניכם את דבי. היא תתרום לכם עוד כמה פרטים שיעזרו לכם להעריך טוב יותר את מה ששמעתם. דבי?"

דבי: "אה, טוב, האמת, זה לא היה בדיוק ככה. זאת אומרת, מתי שבאנו אליו? אחרי החתונה? בהתחלה זה היה באמת קצת משונה, מפחיד כזה. הוא עשה מזה עניין גדול והוא כל-כך התרגש והחוויר, חשבנו שיקרה לו משהו, ואני באמת בכיתי קצת, אני תמיד בוכה בקלות. אז הוא דיבר איזה חצי שעה בלי שבכלל נבין מה הוא רוצה, לא דיבר לעניין, בקצור, על אמנות וכל זה, וכבר ראינו שנפלנו לעניין משונה קצת והצטערתי שלא הלכנו לצלם אחר, שמעון ודורית הרי אמרו לנו שהוא קצת משוגע, אבל גם שהוא

מקצועי-מקצועי. בסוף הבנו מכל הבלגן שתכלס אין תמונות, ונצטרך לעשות הכל מחדש, הוא אמר שהשמלה והכל יהיה על חשבוננו, ובאמת עשינו את זה והיה כף, כאילו עוד פעם מתחתנים? והאמת שהתמונות פחות חשובות, העיקר זה הווידאו והווידאו יצא מה זה מקסים. אה, והוא נתן לנו מתנה תמונה אחת מהתמונות של הפעם הראשונה? זה שלא יצא טוב — אני מתכוונת, זה שהוא כאילו קלקל בכוונה כדי שיצא אמנותי? אז הוא נתן לנו תמונה אחת גדולה, לדעתי ממש יפה ובכלל לא רואים אותנו, רק ים ושקיעה, וחלק קטן של ההינומה, ותלינו את זה בחדר שינה. והוא הזמין אותנו לתערוכה שהוא עשה אבל לא יצא לנו ללכת. חוץ מזה, שאלנו מישהי שמתעסקת בזה, והיא אמרה לנו שהתמונה הזאת עם החתימה שלו בחדר שינה שווה איזה חמשת אלפים ש"ח. מה זה נגנבנו."

אבנר שץ נולד ב-1959, גדל בקרית-ים ומתגורר בחיפה. למד מזרחנות, עובד בחברת ספנות, נשוי לאורלי ואב לאיילת והילה.

היה בין הזוכים בתחרות הסיפור הקצר הראשונה של "הארץ" בשנת 1989. פרסם שני ספרים: קובץ הסיפורים "מעגלים מודפסים" (כתר, 1994) והרומן "לשוט אל השקיעה" (זמורה-ביתן, 1998). מפרסם מאמרי ביקורת ספרותית ב"הארץ" וב"ידיעות אחרונות". כן פרסם בכתבי-עת שונים.